

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

De gemeente wil meer inzicht krijgen in het effect van beleidskeuzes. Ook wil de gemeente een indicatie hebben van de omvang van de resterende opgave. Voor het programma Duurzaamheid doen we dit zo goed mogelijk met een trendmonitor en resultatenoverzicht. Maar duurzaamheid is een complex vraagstuk. Het bestaat uit thema's die onderling én met andere beleidsthema's samenhangen. Met een integrale aanpak en aan de hand van visuals brengen we die samenhang beter in beeld.

1. Inleiding

Verantwoording

Voor deze integrale aanpak is er gekozen voor een visuele weergave die in een oogopslag de belangrijkste onderlinge relaties laat zien met het programma duurzaamheid van de gemeente Duiven en van de gemeente Westervoort. Ook binnen het programma zelf zijn er beleidsthema's die onderling samenhangen. Omdat de beïnvloeding zich afspeelt in een complexe omgeving met veel onderlinge beïnvloedingsfactoren, is het niet mogelijk om de samenhang te meten. Door de relaties zichtbaar en expliciet te maken ontstaat er beter zicht op de complexiteit van de samenhang.

Veel thema's uit het programma duurzaamheid correleren met andere thema's, maar de exacte beïnvloeding laat zich niet altijd goed meten. Omdat het onmogelijk is om alle beïnvloedingsfactoren te isoleren (zeker in een praktijksituatie), is er geen sprake van een objectief meetbaar causaal verband (oorzaak-gevolgrelatie).

De weergegeven relaties hebben daarom géén voorspellende waarde, maar zijn vooral bedoeld om de dynamiek weer te geven en om te laten zien dát er sprake is van samenhang. We lichten dit graag verderop toe aan de hand van enkele voorbeelden.

De complexiteit van duurzaamheid

In veel beleidsvelden kan vooraf het effect van maatregelen worden voorspeld, zelfs in het geval van ingewikkelde vraagstukken. Dit kan in een omgeving die is geordend en waarbij oorzaak en gevolg duidelijk zijn. Maar de thema's uit het duurzaamheidsbeleid zich bevinden in een ongeordende, complexe omgeving, waar oorzaak en gevolg onduidelijk zijn. Dat blijkt uit alle opgedane ervaringen en publicaties¹ (zie afbeelding hierna).

¹ Nederlandse School voor Openbaar Bestuur (NSOB) en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

Ontwikkelen op basis van omgevingsanalyse

Beleidskeuzes op het gebied van duurzaamheid hebben per definitie onvoorziene gevolgen. Bij het monitoren van de beleidsambities rondom duurzaamheid hebben we te maken met:

- een gebrek aan causale relaties tussen inspanning en resultaat;
- verbanden die veranderlijk zijn. Deze zetten zich niet lineair door in de toekomst;
- het ontbreken van betrouwbare stuurinformatie voor doeltreffendheid, doelmatigheid en effectiviteit van beleid.

Complexe vraagstukken worden vaak ten onrechte aangezien voor ingewikkelde vraagstukken. Maar complexe vraagstukken verlopen niet lineair, zijn niet te sturen op enkelvoudige kritieke prestatie-indicatoren (KPI's).

Leeswijzer

Naast deze integrale aanpak adviseren we u ook om kennis te nemen van de trendmonitor en van het jaarlijkse resultatenoverzicht. In de Monitor Programma Duurzaamheid zijn de cijfermatige trends en ontwikkelingen voor energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie & biodiversiteit weergegeven op de middellange en de lange termijn. Daaruit valt af te lezen hoe de gemeenten het globaal over meerdere jaren doen ten opzichte van de landelijke doelstellingen. Het resultatenoverzicht geeft per jaar een nauwkeurig beeld van activiteiten en de resultaten, zowel kwalitatief als kwantitatief.

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

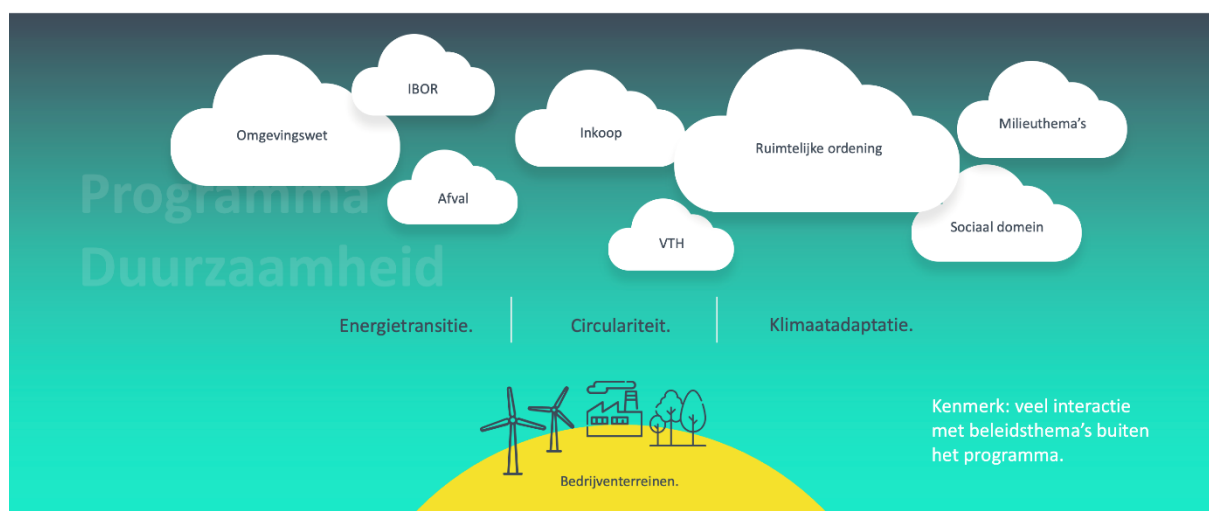
2. Duurzaamheidsprogramma en de samenhang met andere beleidsthema's

Het duurzaamheidsprogramma

Gemeente Duiven en gemeente Westervoort hebben één gezamenlijk integraal programma voor duurzaamheid met lokale accenten. Het duurzaamheidsprogramma bestaat uit drie inhoudelijke pijlers: Energietransitie, Circulariteit en Klimaatadaptatie & biodiversiteit. Daarnaast is er een vierde pijler Bedrijventerreinen, die uitgaat van een gebiedsgerichte benadering. De vier pijlers zijn uitgewerkt in thema's met bijbehorende ambities en doelstellingen.

Samenhang met beleidsthema's

De onderwerpen uit het duurzaamheidsprogramma beïnvloeden vaak andere beleidsthema's. Hieronder een aantal thema's in beeld en uitleg met voorbeelden van de samenhang.

A) Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR): dit gaat om verschillende gemeentelijke taken in de openbare ruimte. Denk aan aanleg en onderhoud van wegen en civiele kunstwerken, ondergrondse infrastructuur zoals rioleringen, kabels en leidingen en de inrichting en het beheer van bijvoorbeeld openbaar groen, speelterreinen en begraafplaatsen.

Voorbeelden van samenhang tussen het programma duurzaamheid en IBOR:

- Energietransitie (transitiegereed vastgoed) heeft een directe relatie met het aanleggen en beheren van gemeentelijke rioleringen, vanwege het aardgasvrij maken van woningen. Want het aanleggen van bijvoorbeeld nieuwe infrastructuur voor verwarmen van woningen kun je het beste samen oppakken met werk aan de riolering.
- Circulariteit (het goede voorbeeld geven) en energietransitie (mobiliteit) hebben een relatie met de grond-, weg- en waterbouw omdat er steeds meer circulaire en energiearme producten en

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

toepassingen worden gevraagd. Bijvoorbeeld op het gebied van verlichting en wegverhardingen, inclusief de ondergrond.

- Klimaatadaptatie speelt een belangrijke rol in de inrichting en het beheer van de openbare ruimte, waarbij er een wens is voor meer biodiversiteit, veiligheid en welzijn.

B) Inkoop: Duiven en Westervoort kopen jaarlijks voor miljoenen euro's in aan diensten, werken en leveringen. Door duurzaamheid mee te wegen in de gunning van opdrachten kunnen de gemeenten invulling geven aan het realiseren van hun duurzaamheidsdoelen.

Voorbeeld van samenhang tussen het programma Duurzaamheid en Inkoop:

- Alle doelen uit het duurzaamheidsprogramma kunnen samenhangen met een meer duurzame inkoopmethodiek. De komende jaren gaat de aandacht in het bijzonder uit naar circulair inkopen. Denk aan inkopen voor de eigen organisatie, zoals bij de aanleg van wegen of de aanschaf van kantoormeubilair en ICT-voorzieningen.

C) Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH): vrijwel alle doelen uit energietransitie hangen via de Omgevingswet samen met de VTH-taken. Zo kunnen we eisen stellen op het gebied van duurzaamheid bij vergunningsaanvragen.

Voorbeelden van samenhang tussen programma Duurzaamheid en VTH:

- De doelen voor Energietransitie (transitiegereed vastgoed) hangen samen met de VTH doelen, onder andere met de meldingsplicht vanuit de Wet Milieubeheer. In de erkende Maatregelenlijsten energiebesparing (EML's) staan energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van 5 jaar of minder. De gemeente moet hierop handhaven.
- Energietransitie (grootschalige opwek) hangt ook nauw samen met Externe veiligheid, bijvoorbeeld vanwege de risicocontouren voor waterstofleidingen of windturbines.

D) Sociaal domein: het sociaal domein gaat over zorg en ondersteuning aan inwoners. De gemeenten Duiven en Westervoort hebben bijvoorbeeld verantwoordelijkheden op het gebied van zorg, participatie en zelfredzaamheid, werk en jeugdhulp.

Voorbeelden van samenhang tussen programma Duurzaamheid en sociaal domein

- Vanuit het programma Energietransitie werkt de gemeente aan energiebesparing voor mensen met een inkomen onder modaal. De energiebesparende maatregelen dragen bij aan structurele lastenverlaging en daarmee aan het tegengaan van energiearmoede.
- In het aanbestedingsbeleid is voor grotere inkopen een verplichting opgenomen voor leveranciers op het gebied van 'social return'. Hiermee dragen de doelen uit het duurzaamheidsprogramma indirect bij aan de doelen van het sociaal domein.
- Vanuit energietransitie wordt er ingezet op informatie en educatie. Basisschoolleerlingen krijgen bijvoorbeeld een opleiding tot junior energiecoach. Ook werkt de gemeente samen met leerlingen uit het voortgezet en hoger onderwijs, onder andere bij stage- of afstudeeropdrachten.

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

E) Ruimtelijke ordening: voor het planmatig benutten en inrichten van de leefruimte geldt een groot aantal regels. De gemeenten is verantwoordelijk voor woningbouw en de bouw van nieuwe plekken voor bedrijven.

Voorbeelden van samenhang tussen programma Duurzaamheid en ruimtelijke ordening:

- Energietransitie (grootschalige opwek) draagt op verschillende manieren bij aan de doelen voor economische zaken. Zo wordt gewerkt aan het tegengaan van netcongestie, wat zorgt voor de continuïteit voor bedrijven. Door te investeren in lokale duurzame energievoorziening stimuleren we de lokale economie. En maken we onszelf minder afhankelijkheid van geopolitieke ontwikkelingen.
- De doelstelling voor grootschalige opwek hangt samen met de opgave voor ruimtelijke inpassing van energie-installaties, zoals de ruimte voor nieuwe onderstations.
- Woningen en utiliteiten die getransformeerd, gerenoveerd of gebouwd worden, moeten voldoen aan wettelijke eisen op het gebied van duurzaamheid. Denk aan duurzame materialen, isolatie, duurzame opwek en inrichting van de buitenruimte.
- Tussen energietransitie (duurzame bedrijventerreinen) en economische zaken ligt een directe relatie op het gebied van het toekomstbestendig maken van bedrijventerreinen.

F) Afval: gemeenten dragen op grond van de Wet milieubeheer zorg voor de inzameling van huishoudelijke afvalstoffen. Dit gebeurt huis-aan-huis en bij het afvalaanbiedstation.

Voorbeelden van samenhang tussen programma Duurzaamheid en afval:

- De gemeente wil vanuit de afvaldoelstellingen minder afval. Dit komt overeen met het doel van circulariteit om in de toekomst geen nieuwe fossiele materialen meer te gebruiken.
- De gemeente wil vanuit de afvaldoelstellingen een hoger scheidingsresultaat. Dit komt overeen met het doel van circulariteit om te streven naar zuivere monostromen voor meer hoogwaardiger hergebruik.

G) Omgevingswet: deze wet moet zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit. Dit met het oog op duurzame ontwikkeling.

Samenhang tussen programma Duurzaamheid en de Omgevingswet:

- De wet heeft duurzame ontwikkeling als doel en borgt een groot aantal doelen uit het duurzaamheidsprogramma.

H) Milieuthema's: het Activiteitenbesluit stelt eisen aan de hand van diverse milieuthema's, zoals geluid, lucht en bodem.

Samenhang tussen programma Duurzaamheid en milieuthema's:

- Energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie hangen samen met luchtkwaliteit. Zo draagt minder fossiele uitstoot bij aan een betere luchtkwaliteit.
- Binnen energietransitie zetten we in op elektrificatie, onder andere vanuit mobiliteit. Dit zorgt ook voor minder geluid(overlast), luchtmissies en geur.

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

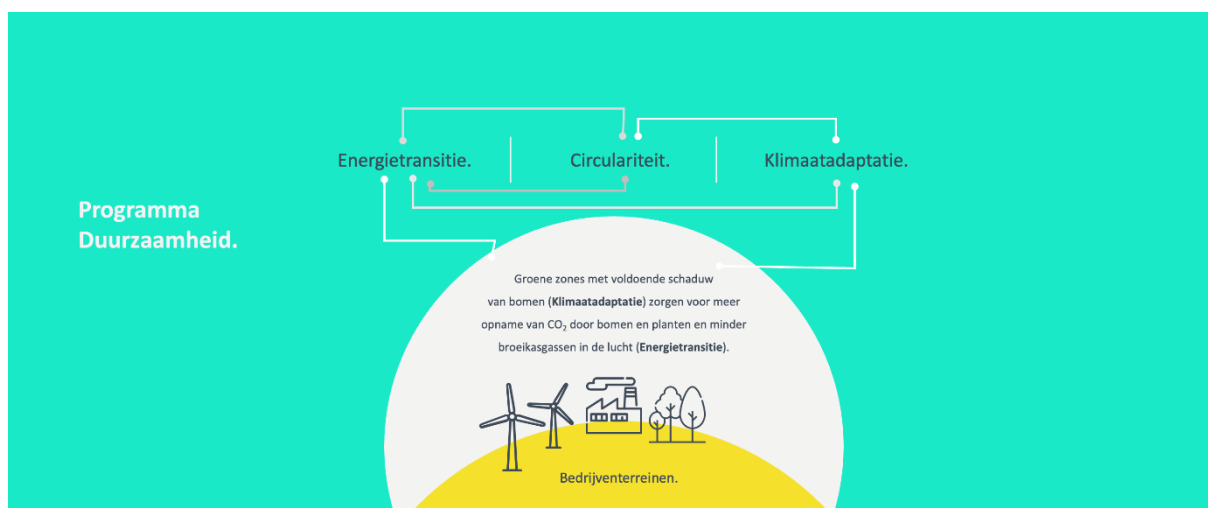
DOE MEE VOOR DUURZAAM

- Er is een relatie tussen benodigde installaties voor duurzame energie (zoals Warmte-Koude opslag en warmtepompen), en bodem.

3. Samenhang binnen het duurzaamheidsprogramma

Samenhang tussen pijlers

In deze paragraaf staan we stil bij de samenhang tussen de thema's in de drie pijlers energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie & biodiversiteit. De onderstaande figuur laat een aantal verbanden zien.

Koppelkansen vanuit energietransitie

- Door minder energiegebruik en door de productie van duurzame energie ontstaat minder uitstoot van broeikasgassen (zoals CO₂). Dit draagt bij aan minder opwarming van de aarde en klimaatverandering (pijler Klimaatadaptatie)
- Lokale energie zorgt voor minder transport en minder uitstoot van b-gassen. Dit zorgt voor minder opwarming van de aarde en klimaatverandering (pijler Klimaatadaptatie)
- Duurzame voorzieningen en synergiekansen zorgen voor een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven (pijler Bedrijventerreinen)

Koppelkansen vanuit circulariteit

- Een circulaire aanpak vermindert de vraag naar nieuwe grondstoffen, wat zorgt voor meer hergebruik en minder energieverbruik (winning, productie en transport). Dit levert een lagere milieubelasting (pijler Energietransitie en Klimaatadaptatie).
- Synergiekansen kunnen het vestigingsklimaat voor specifieke bedrijven verbeteren (voorbeeld InnoFase).

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

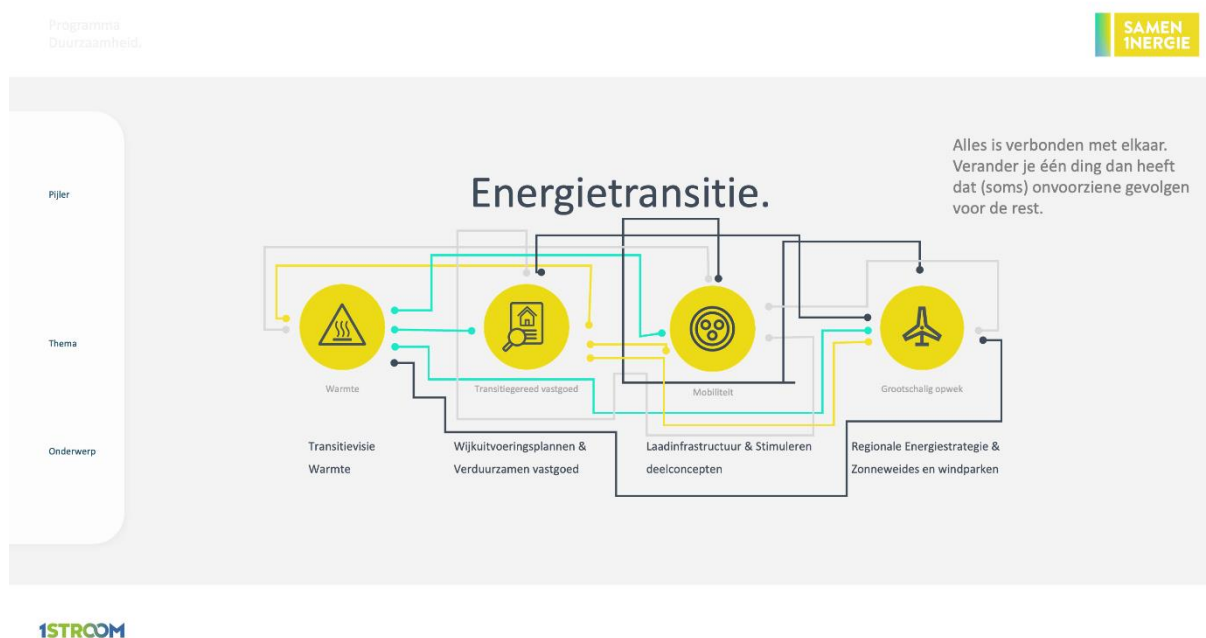
DOE MEE VOOR DUURZAAM

Koppelkansen vanuit klimaatadaptatie & biodiversiteit

- Inrichten van groene zones met voldoende schaduw van bomen zorgt voor meer opname van CO₂ en kansen voor hergebruik van grondstoffen (pijler Energietransitie)
- Toekomstbestendig vastgoedbeheer levert kansen voor biobased bouwen met opslag van CO₂ (pijler Circulariteit en Energietransitie)

Binnen de pijlers

Ook tussen de thema's binnen een pijler bestaat samenhang. De onderstaande figuur laat dit zien voor de pijler energietransitie.

Aan de linkerkzijde staat het abstractieniveau. Bovenin staat de naam van de pijler, gevolgd door de belangrijkste thema's binnen het beleidsplan voor energietransitie: warmte, transitiegereed vastgoed, mobiliteit en grootschalige opwek van zonne- en windenergie. De lijnen laten de belangrijkste relaties tussen de thema's zien. Onderaan staan per thema onderwerpen uit het duurzaamheidsprogramma. Zoals de transitievise warmte, wijkuitvoeringsplannen en de regionale energiestrategie. Daarnaast spelen er onderwerpen zoals smart energy hub, netcongestie, grootschalige opwek en de uitwerking van verschillende regelingen.

De onderwerpen en de weergegeven relaties vormen slechts een deel van de verbanden. De figuur geeft een indicatie van hoe complex en onderling verweven de thema's zijn. Verander je één ding dan heeft dat onvoorziene gevolgen voor de rest.

Toelichting: Integrale aanpak Duurzaamheid

DOE MEE VOOR DUURZAAM

4. Gebruik van de integrale aanpak in de praktijk

We weten niet exact hoe sterk de samenhang is tussen thema's. Maar we kunnen wel aangeven dát er sprake is van beïnvloeding en waar in het duurzaamheidsprogramma effecten te verwachten zijn. Hiermee krijgen raadsleden een completer beeld van de te verwachten impact.

Ons voorstel is om bij nieuwe raadsvoorstellen de samenhang inzichtelijk te maken door relaties te laten 'oplichten' in een overzichtelijke figuur. Zo is in een oogopslag duidelijk met welke thema's een activiteit samenhangt, binnen én buiten het duurzaamheidsprogramma. En dus waar we effecten verwachten in de organisatie. Met dit inzicht kan de raad een zorgvuldigere afweging maken.

Als voorbeeld nemen we een raadsvoorstel over specifieke uitkeringen voor energiearmoede (SPUK). De inzet van SPUK draagt bij aan verschillende beleidsdoelstellingen. Zoals een betere isolatie van woningen (transitiegereed vastgoed), de toepassing van duurzame warmte (warmte) en verlaging van de structurele woonlasten voor energie (sociaal domein). De onderstaande figuur laat deze samenhang in een oogopslag zien.

